

a kol. navrhli, že jde o jarní formu otakárka *E. dolicaon deicoon* z jihovýchodní Brazílie a Paraguaye. Od *E. d. deicoon* ho však na první pohled odlišuje výrazně žluté základní zbarvení a *E. iphitas* je dnes veskrze přijímán jako dobrý druh. Výskyt *E. iphitas* byl prokázán v brazilských státech Espírito Santo a Rio de Janeiro a podle starších prací se vyskytoval i v Pernambuco. Traduje se, že ve 30. letech 20. století byl hojný v Boca do Mato, asi 80 km severovýchodně od Rio de Janeiro. IUCN ho v současnosti klasifikuje jako ohrožený druh, podle brazilského červeného seznamu je jeho status DD (data deficient), někteří autoři a mnozí sběratelé však spekulují o vyhynutí. V oblasti Boca do Mato se po motýlovi intenzivně pátralo, ale nebyl znovu nalezen, ačkoli se zdejší vegetace od 30. let údajně příliš nezměnila. Ve sbírce německého sběratele Jense Jakusche se nalézá exemplář s údaji LG Victoria 20 XI 77, který byl zjevně uloven v r. 1977 ve státě Espírito Santo a představuje poslední známý doklad druhu.

Určitou výjimkou je však Jihoafrická republika, kde je silná entomologická tradice a snaha pátrat po neznámých denních motýlech. V této oblasti se předpokládá vyhynutí dvou druhů modrásků – *Deloneura immaculata* (obr. 16) a *Lepidochrysops hypopolia*. Prvního z nich známe

pouze z typové série tří jedinců ulovených v prosinci 1863 v lesích podél řeky Mbashe ve Východním Kapsku. Druhý byl doložen třemi samci ulovenými v letech 1876–79 ve dvou různých provinciích a jednou nepotvrzenou samicí. Z Jihoafrické republiky se jako neznámý navíc uvádí jeden druh okáče (*Stygionympha dicksoni*) a tři poddruhy modrásků (*L. methymna dicksoni*, *Trimenia wallengrenii* a *T. malagrida malagrida*).

Austrálie

Na nemnoha lokalitách v Novém Jižním Walesu a Queenslandu byl znám výskyt vzácného perleťovce *Argynnis hyperbius inconstans* (obr. 17). Samice spp. *inconstans* jsou velmi dobře odlišitelné od ostatních poddruhů, neboť v apexu předních křídel nemají typickou bílou kresbu. Objevují se dokonce úvahy, že taxon *inconstans* by mohl být samostatným druhem. Poslední potvrzený nález tohoto velkého motýla pochází z r. 2001 (dále se uvádí domnělé pozorování jednoho samce nedaleko Port Macquarie z r. 2015) a diskutuje se o možném vyhynutí. Nedávná studie od Hayley M. Geyleové a kol. (2021) odhaduje, že je asi 94% pravděpodobnost, že tento motýl vyhyne během následujících 20 let, pokud se tak již nestalo.

V posledním dílu série pojednáme o zástupcích jedné ze tří recentních podčeledí otakárkovitých, o Parnassiinae, jejímž typovým rodem je rod jasoňů (*Parnassius*). Vrátime se do kalifornských hor, vypravíme do jihovýchodní Asie i do Asie Malé, navštívíme ukrajinský Krym, ale především se zaměříme na Evropu a na české země.

Seznam použité literatury a doplňující obrázky uvádíme na webu Živy.

Milan Řezáč

Slíďák tečkovaný – mizející bubeník rašelinných lesů a evropský pavouk roku 2022

Slíďákovití (Lycosidae) patří mezi bohaté čeledi pavouků, dosud bylo popsáno 2 440 druhů, z nichž 352 známe z Evropy. O druhové pestrosti této čeledi, její ekologii a výzkumu českými arachnology pojednal v Živě podrobně Jan Buchar (2013, 4: 184–188 a 5: 240–243). Předci slíďáků si podobně jako pokoutníci stavěli plachetkovité sítě. Některé fylogeneticky bazální skupiny slíďáků tak činí doposud. Drtivá většina evropských zástupců však již sítě k lapání kořisti nestaví. Místo toho aktivně pátrají (slídí) po kořisti na povrchu půdy. Kvůli neustálému pobíhání se jim v mnoha jazycích včetně angličtiny a němčiny říká vlčí pavouci. Přestože si nestavějí sítě, patří k našim nejnápadnějším pavoukům.

Jak poznáme pavouka roku

Slíďák tečkovaný (*Hygrolycosa rubrofasciata*) byl pro r. 2022 zvolen evropským pavoukem roku. *Hygrolycosa* patří mezi druhově chudé rody, celosvětově zahrnuje pouze čtyři druhy. Z Evropy jsou známy dva z nich. Z Řecka byl v r. 1948 popsán *H. strandi*, jehož správné zařazení do tohoto rodu ještě nebylo spolehlivě potvrzeno.

Slíďák tečkovaný patří s délkou těla 5–6 mm ke středně velkým představitelům

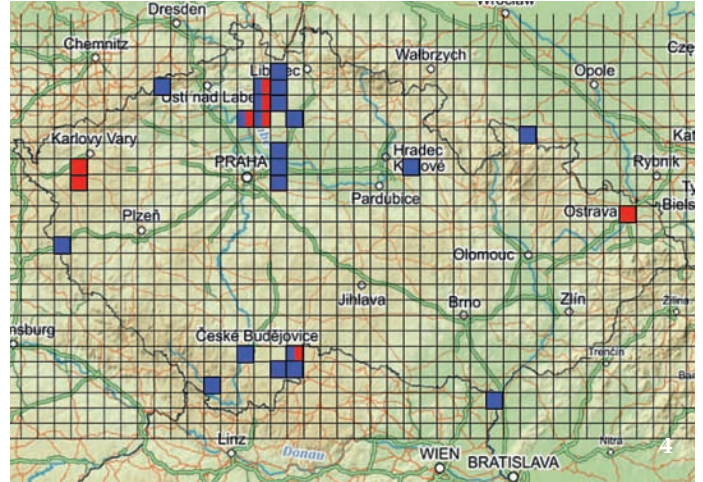
čeledi, samci jsou přibližně stejně velcí jako samice. Od ostatních našich slíďáků ho lze rozoznat podle charakteristického zbarvení a kresby těla. I mláďata poznáme podle trnů na holeni (tibií) prvního páru nohou a nápadně pestrého, kontrastně tmavě červenohnědého zbarvení a skvrnitě hrudní destičky (sterna).

Zbarvení se u obou pohlaví liší. Samci jsou téměř černí, na hlavohrudí mají tři světlé nezářetelné podélné pruhy. Na tmavo-

hnědém zadečku vidíme čtyři propojené podélné pruhy bílých teček. Nohy jsou u báze černé, na koncích světle hnědé (obr. 2). Samice mají světle hnědou hlavohruď se dvěma tmavohnědými podélnými pruhy, prodlouženými na přední část hlavohrudí pod očima (clypeus) a na klepítka (chelicery), a s okraji lemovanými tmavými tečkami, u některých jedinců splývajícími v klikatou linku (obr. 1). Sternum je světle hnědé, s 6 tmavými skvrnami na obvodě. Červenohnědý zadeček s nevýraznou a nezřetelně ohraničenou podélnou páskou a podobně nevýraznými tmavšími postranními proužky zdobí čtyři podélné řady žlutavých teček. Nohy mají samice světle hnědé, s nápadnými tmavými skvrnami, především na stehenních člácích (femurech), holeně (tibií) a články chodidel (metatarsy a tarsi) bývají zvláště na zadních nohách tmavší.

Způsob života

Slíďák tečkovaný patří mezi pavouky s denní aktivitou. Noční aktivita byla z našich slíďáků zaznamenána např. u zástupců rodů *Trochosa*, *Lycosa* a některých druhů *Arctosa* či *Alopecosa*. Na povrchu půdy si slíďák tečkovaný hledá kořist, kterou tvoří především drobní členovci. Jde o druh s jednoletým životním cyklem. K procesu, při němž se z posledního juvenilního instaru stane pohlavně dospělý jedinec, tedy k poslednímu svlékání kutikuly (ekdyze), dochází v březnu až květnu. Fascinujícím aspektem biologie tohoto pavouka je způsob, jakým si samci namlouvají samice. Na jaře bubnují svými zadečky do suchých listů, což může být slyšitelné lidským uchem i na vzdálenost několika metrů. Na břišní straně zadečku mají množství krátkých tupých trnů, které bubnování umožňují (obr. 5).

1 a 2 Samice (obr. 1) a samec slíďáka tečkovaného (*Hygrolycosa rubrofasciata*). Foto A. Grabolle

3 Rašelinný les, typický biotop tohoto pavouka. Přírodní památka Prameniště Blatovského potoka v Praze. Foto M. Veselka, Wikimedia Commons, v souladu s podmínkami použití

4 Rozšíření slíďáka tečkovaného v České republice. Modře nálezy v letech 1951–2000, červeně 2001–21. Podle dat České arachnologické společnosti

5 Samci mají na břišní straně zadečku krátké trny, které jim umožňují při námluvách bubnovat na suché listy. Foto Ch. Hörweg

Samci po kopulaci umírají, samice přežívají do listopadu, některé i přezimují.

Snůška obsahuje průměrně 60 vajíček, samice je zabalí do bělavého kulovitěho kokonu. Matky se o své potomstvo vzorně starají. Kokon připředou ke snovacím bradavkám a nosí ho všude s sebou, dokud se mláďata nevylihnuou. Mláďata většiny slíďáků si po vylíhnutí vylezou samici na hřbet a dále se nechají vozit. Slíďák tečkovaný si však našel vlastní cestu, jeho mláďata se přidržují prázdného kokonu nadále připevněného k matčiným snovacím bradavkám (obr. na 3. str. obálky).

Rozšíření, biotopy a ohrožení

Jako palearktický druh se vyskytuje prakticky v celé Evropě, chybí pouze v jejích nejjižnějších, nejsušších partiích. U nás ho najdeme od nízkých po střední polohy (do 500, výjimečně až 700 m n. m.). Žije v mechu, stařině a listovém opadu v řídkých rašelinných lesích (borech, březinách, obr. 3), bažinných olšinách nebo v rákosinách. Bylo zřejmé, že vyžaduje rašelinné

mokřady, ale dlouho bylo záhadou, proč se vyskytuje pouze na některých místech, nikdy nebyl zjištěn na otevřených rašeliništích. To se podařilo vysvětlit až poznáním jeho biologie – samečci pro námluvy potřebují suché listy stromů nebo keřů, na rašeliništích zcela bez listnatých dřevin se nemohou rozmnožovat.

Slíďák tečkovaný je vázán na oligotrofní mokřady, které v nižších polohách rychle mizejí kvůli eutrofizaci prostředí zapříčiněné především nadužíváním syntetických hnojiv v zemědělské výrobě. Dále jeho biotopy ohrožuje zarůstání dřevinami a vysušování krajiny. Jako ohrožený byl zařazen do červených seznamů pavouků České republiky i okolních zemí (Německo, Rakousko). Česká arachnologická komunita taktéž navrhla tento druh zařadit mezi zákonem chráněné.

Přežívá u nás pouze v oblastech, kde se zachovaly neeutrofizované mokřady – v ra-

šelinných lesích na Českolipsku, Třeboňsku, Českobudějovicku, na Šumavě, v Českém a Slavkovském lese, Krušných horách a pod Rychlebskými horami, v mokřadních olšinách na Kokořínsku a v lužních lesích ve Středním Polabí, Poorličí, na Ostravsku a u soutoku Moravy a Dyje (obr. 4). Pozoruhodné je izolované přežívání v přírodní památce Prameniště Blatovského potoka v Klánovickém lese na okraji Prahy. Díky poloze uvnitř rozsáhlého porostu největšího lesního komplexu v okolí Prahy zůstala lokalita izolována od zemědělské krajiny, a tak chráněná před eutrofizací. Přítomnost druhu zde byla ověřena v rámci projektu České arachnologické společnosti financovaného Magistrátem hlavního města Prahy ještě v r. 2019.

Proč byl vybrán

Slíďák tečkovaný byl zvolen pavoukem r. 2022 celkem 84 arachnology z 27 evropských zemí jakožto druh s fascinující biologií, samci žádných dalších pavouků v Evropě si nenamlouvají samice bubnováním do listů. Jeho volbou navíc chtějí arachnologové poukázat na rychlé mizení oligotrofních mokřadů v nižších polohách. Aby bylo možné biotopy tohoto druhu slíďáka účinně chránit, je nutné zmapovat jeho aktuální rozšíření. Údaje o pozorování (lokalizace v podobě GPS souřadnic, datum a autorství pozorování, nejlépe doložené fotografií) můžete zasílat na adresu autora článku, uvedenou v kulérové příloze na str. LXXXVII. Získaná data budou vyhodnocována a zveřejněna na internetových stránkách České arachnologické společnosti (www.arachnology.cz).